

А.М.Король

ФОРМУВАННЯ ДОСВІДУ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ

В статтє раскрываються особенності творческих заданий, используемых на первом этапе формирования творческой деятельности учащихся на уроках музыки.

The peculiarities of the creative exercises, which are used at the first level of the formation of the pupil's creative work at the music lessons are opening in this article.

Формування готовності учнів музичних шкіл до творчої діяльності як соціально-педагогічна проблема зумовлена об'єктивними потребами у формуванні сучасної особистості, здатної вирішувати нестандартні завдання, діяти оригінально, сміливо, створювати власні гіпотези, відшукувати нові установки завдяки міжособистісному спілкуванню. Цьому сприяє забезпечення взаємодії діяльнісного та особистісно орієнтованого ставлення до реалізації творчих функцій у вирішенні завдань.

Низький чи недостатній рівень сформованості готовності учнів п'ятих-сьомих класів музичних шкіл до творчої діяльності, визначений у ході констатуючого експерименту, пояснюється відсутністю понять та уявлень щодо закономірностей творчої діяльності, якостей творчої особистості, несформованістю рівнів готовності, зумовлених наявністю потреб, мотивів, установок у вирішенні творчих завдань.

Фактор включення у формування готовності учнів до творчої діяльності нетрадиційними методами навчання, механізмів спонтанної творчості, способів актуалізації образів-ідей, емоційно-образної драматургії, типів асоціювання на синтетичній основі донині ще не дістали ні обґрунтування в теорії, ні апробації в педагогічній практиці.

В останні десятиріччя все більше уваги приділяється формуванню особистості, яка здатна нести відповідальність за власні рішення та вчинки (Л.О.Баренбойм, С.О.Сисоєва, А.А.Слободянюк), значний внесок в обґрунтування психологічного аспекту формування готовності учнів до творчої діяльності зробили Л.С.Виготський, І.А.Зязюн, Б.М.Теплов [1;3;4;6;7;8].

Ми виходили з того, що вчитель повинен передавати учням загальні мистецтвознавчі звання, знання про прийоми творчої діяльності, навчати на високому рівні труднощів (концепція Л.В.Занкова) [5]; з використанням теорії

поетапного формування розумових дій (концепція П.Я. Гальперіна) [4]; узагальнювати знання, які вивчалися конкретно при виконанні творчого завдання; використовувати концепцію проблемного навчання.

Змістова сторона навчально-творчої діяльності передбачала при цьому розвиток здібності до створення творчих гіпотез, моделювання фантастичних образів, реформування здібності сприймати різні точки зору, відшукувати в них позитивний сенс та перетворювати в нові гіпотези, поняття, образи. При цьому учні працюють в умовах активного творчого спілкування та пріоритету індивідуальності, самостійності, самобутності дитини як активного носія суб'єктивного досвіду, що склався до впливу спеціально забезпеченого навчання.

Мета статті – показати особливості творчих завдань на першому етапі формування творчої діяльності учнів на уроках музики.

Формування готовності учнів до творчої діяльності передбачала установку на мотивацію пошуку особистих цілей, сенсу буття. При цьому самовираження особистості здійснювалося за допомогою наявності потреби до реалізації та перетворення знань, вмінь, навичок, до пошуку мотивів стимуляції творчої діяльності через встановлення нових комунікативних зв'язків.

Ефективність творчої діяльності в ході нашого дослідження ми пов'язували з діагностуванням того, що люблять діти, чим вони цікавляться, які твори музики їм більш близькі за характером емоційно-образного змісту, які ознаки притаманні власним творінням учнів, яка форма комунікативного спілкування найбільш близька кожній особистості, яким повинно бути середовище, що найбільше сприяє прояву творчої особистості учнів, яку роль відіграє потреба у наслідуванні учнівськими прийомів діяльності вчителя, зразків його особистої імпровізації.

Ми виходили з того, що творча діяльність пов'язана з характером взаємодії вчителя та учня і тому враховували роль принципу природовідповідності, який передбачає

врахування індивідуальних можливостей особистості, її інтереси та здібності.

Це знайшло відображення у змісті п'ятьох етапів дослідження в процесі формуючого експерименту. Зазначимо, що розподіл етапів формування готовності учнів до творчої діяльності мав умовний характер, тому всі етапи орієнтували на цілісний підхід у формуванні готовності учнів до творчої діяльності, що передбачало комплексне забезпечення умов. Наприклад, перший етап моделі формування готовності учнів до творчої діяльності передбачав забезпечення умов не тільки в ході сприйняття музичного твору та його виконання, але й на основі утворення продуктів власної творчості.

Ми вважали за доцільне використовувати на першому етапі формування готовності учнів до творчої діяльності такі нетрадиційні методи, які визначаються за способом діяльності на основі актуалізації образів-ідей, що виникають мимовільно, без спеціальної підготовки, в умовах колективного спілкування та необхідності швидкого, раптового висловлення. Він сприяє використанню учнем іншої думки для отримання додаткового стимулу в навчально-творчій діяльності.

Також на першому етапі використовувався нетрадиційний метод за ознакою емоційно-образної драматургії.

Методи з цією ознакою сприяють розвитку творчої особистості за допомогою узагальнених та індивідуальних закономірностей мистецтва. Вони включали прийоми, в основу яких покладено образну мову. Мова динамічних моделей-образів дозволяла знаходити в факторах середовища нові якості та встановлювала різноманітні відношення, утворювала творчі ситуації, що впливають на розвиток особистості.

Але всі ці теорії ми використовували в контексті нетрадиційних методів навчання, що передбачали засвоєння знань за допомогою способу подачі інформації концентрованими колами. Наприклад, метод емоційно-

образної драматургії використовувався в умовах визначення педагогічної інтриги, зміст якої, на думку Г.Г.Нейгауза, полягає в розвитку фантазії учня за допомогою вдалих метафор, постійних образів, аналогій з явищами природи та життя .

Так, засвоєння знань про п'яту симфонію Л.В.Бетховена здійснювалося за допомогою порівнянь, що готували учнів до старту:

“Раз, на старт”;

“Два, увага”;

“Три, вперед”.

Одночасно особливості мелодії в творах Пауля Хіндеміта порівнювалися з такими словесними метафорами, як “згин”, “арка”, “верховина”, “долина”.

Установка на надзавдання сприяла засвоєнню прийомів та методів оволодіння імпровізацією твору. Вона забезпечувалася педагогічною умовою за ознакою виховання унікального “Я” особистості, що було пов'язано з формуванням готовності варіативно-утворювального та індивідуально-утворювального рівнів.

У ході проведення першого етапу формуючого експерименту ми використовували методи за ознакою асоціювання, що забезпечували формування в навчально-творчій діяльності особливості механізму узагальнення ситуації, сприяли формуванню нових творчих стратегій, вмінь переносу навичок із однієї творчої ситуації до іншої.

Тема І. Імпровізація як спосіб спонтанного (миттєвого) музикування: теорія і практика пізнання досвіду (5 годин).

Завдання.

1. Оперування узагальненими блоками імпровізації:
 - а) оволодіння клавіатурними кодами;
 - б) навичками розвитку мелодії;
 - в) підбору акомпанементу.
2. Виховання художнього смаку, впровадження в практику навчального процесу в музичних класах позамузичних

моделей, розвиток тембрового слуху, забезпечення практики імпровізації в різноманітних стилях навчання.

Програма методів навчання.

Традиційні методи:

- за джерелами передачі та сприйняття інформації щодо імпровізації – словесні, конкретно-предметні, зумовлені специфікою виконавської діяльності;
- накопичення знань, навичок, вмінь реалізації теоретичних знань у практику імпровізації;
- активні методи: евристична бесіда, катехізисна бесіда щодо засвоєння прийомів імпровізації.

Нетрадиційні методи:

- мозкового штурму;
- емоційно-образної драматургії;
- актуалізації образів-ідей.
- Впровадження традиційних та нетрадиційних методів навчання в музичних класах здійснюється за допомогою педагогічних ситуацій, що враховують зміст таких педагогічних умов:
- формування потреб здійснюється на трьох рівнях (пізнавальному), включенні механізмів самопізнання та самореалізації, співвідношенні інтелектуальних та емоційних компонентів;
- формування готовності учнів до творчої діяльності зумовлене наявністю нестійких якостей особистості, що сприяє порушенню стандартних стереотипів;
- формування готовності учнів до творчої діяльності в музичних класах передбачає забезпечення цілісності між всіма ланками творчої діяльності.

Отже, вже на першому етапі формування готовності учнів до творчої діяльності нетрадиційними методами навчання була потрібна розробка творчих завдань та вправ, які позбавили б учнів від штампів та стереотипності мислення в цілому та сприяли оволодінню навичками оригінальної інтерпретації, утворенню власних продуктів

творчості. Саме останні були критеріями самодостатності творчої діяльності учнів.

Література

1. Баренбойм Л. Путь к музыцированию. Исследование. 2-е изд., доп. – Л.: Советский композитор, 1979. – 361с.
2. Бернштейн Л. Концерты для молодежи: Пер. с англ. / Предисл. Е.Ф. Бронфин. – Л.: Сов. Композитор, 1990. – 223 с.
3. Выготский Л.С. Психология искусства / Под ред. М.Г.Ярошевского. – М.: Педагогика, 1987. – 344 с.
4. Гальперин П.Я. Формирование умственных действий // Хрестоматия по общей психологии. Психология мышления / Под ред. Ю.Б. Гипенрейтер, В.В. Петухова. – М., 1981. – С. 78 – 86.
5. Занков Л.В. Дидактика и жизнь: Избранные педагогические труды / АПИ СССР. – М.: Педагогика, 1990. – 424 с.
6. Зязюн І.А. Безсвідомість, підсвідомість. Творчість (з огляду установки Дмитра Узнадзе) // Мистецтво та освіта. – 2001. – №3. – С. 6 – 9.
7. Сисоєва С.О. Технологізація освітньої діяльності в умовах неперервної професійної освіти // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За ред. І.А. Зязюна. К., 2000. - С. 249 – 273.
8. Слободянюк А.А., Маригодов В.К. Массив примов активизации творчества в процессе игровых практических занятий // Специалист. – 1996. - №4. – С. 23-25.